

Stanisław Kawa

KOŚCIÓŁ MATKI BOŻEJ GROMNICZNEJ
– ŚWIĄTYNIA ZAANEKTOWANA?¹

W artykule zostanie przedstawiona problematyka prawno-kanoniczna w kontekście historycznym, co do kwestii prawa własności wobec kościoła Matki Bożej Gromnicznej we Lwowie. Termin „aneksja”, użyty w tytule opracowania, jest prowokacyjny, gdyż nawiązuje do problemu o wiele większej skali, którym władze Ukrainy i społeczność międzynarodowa określa działanie Federacji Rosyjskiej na Krymie, wskazując na niesprawiedliwe i głęboko krzywdzące działania Rosji wobec Ukrainy². Użycie powyższego terminu jest próbą zasygnalizowania krzywdzących i również niesprawiedliwych działań władzy państwowej na Ukrainie wobec roszczeń Kościoła Katolickiego o zwrot tylko niektórych świątyń spośród innych licznych, niegdyś zagarniętych przez władze sowieckie, m.in. we Lwowie³. Warto wspomnieć, że według „Schematismus Archidioecesis Leopoliensis ritus latini”, którego stan prawny datowany jest na wrzesień 1939 r., Ko-

---

DR STANISŁAW KAWA OFMCONV – wykładowca prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym im. św. Józefa Bilczewskiego we Lwowie; adres do korespondencji: ul. Łyczakowska 49a, 79010 Lwów, Ukraina; e-mail: stankava@gmail.com

¹ Stan prawny na 1 sierpnia 2016 r.

² „Aneksja (ang. *annexation*) – zajęcie, a następnie przyłączenie przez państwo (agresora) całości lub części terytorium innego państwa do swojego terytorium, najczęściej przy użyciu siły lub w wyniku wygranej wojny. Współcześnie aneksja zakazana jest przez prawo międzynarodowe” [Łepkowski 2002, 10; Skorupka, Auderska i Lempicka 1968, 12].

³ Od 1991 r. archidiecezja lwowska prosi o zwrot jedynie dwóch kościołów we Lwowie – Matki Bożej Gromnicznej i Marii Magdaleny. Zob. M. Mokrzycki, *Archidiecezja lwowska. XXV lat wolności, demokracji i dyskryminacji*, <http://niedziela.pl/arttykul/22275/Lublin-inauguracja-Instytutu-Pamieci> [dostęp: 29.07.2016].

ściół rzymskokatolicki obrządku łacińskiego we Lwowie posiadał 40 budynków sakralnych. Aktualnie – spośród tych świątyń – w posiadaniu archidiecezji lwowskiej są dwie: katedra – bazylika Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny oraz kościół franciszkański Św. Antoniego Padewskiego. Należy podkreślić, że są to świątynie, których władza sowiecka nigdy nie ośmieliła się zabrać wiernym. Jednak los kościoła Matki Bożej Gromnicznej we Lwowie nie był tak pomyślny, a aktualny status kościoła wskazuje, że obecna władza państwowa kontynuuje politykę sowieców w kwestiach majątkowych wobec Kościoła Katolickiego.

1. RYS HISTORYCZNY ŚWIĄTYNI

Kościół Matki Bożej Gromnicznej powstał jako fundacja dla SS. Karmelitanek bosych we Lwowie w XVII w. Papież Urban VIII wydał bullę w sprawie powołania nowej fundacji dla wspomnianego zakonu w 1641 r. Początkowo świątynia ta była pw. Matki Bożej Loretańskiej. Sporządzenie aktu fundacyjnego budowli nastąpiło dnia 11 czerwca 1642 r. Ofiarodawcami zostali Jakub i Teofila z Daniłowiczów Sobieskich, wojewodów lubelskich. Donacja wynosiła 30 000 zł., a fundatorzy ofiarowali na ten cel dawny dwór Żółkiewskich. W 1644 r. rozpoczęto budowę gmachów. Jednak najazdy Chmielnickiego i Turków spowodowały przerwy w pracach. Dopiero po zwycięstwie pod Wiedniem, król Jan III Sobieski (syn Jakuba i Teofili – fundatorów świątyni), dokończył dzieło swych rodziców w 1692 r. Od 1772 r. w klasztorze przebywało 17 sióstr. Dekadę później, decyzją władz austriackich, klasztor uległ kasacji. Świątynię na krótko przejęli franciszkanie, zaś klasztor – szarytki. Następnie, w drugiej dekadzie, ulokowano tam seminarium duchowne archidiecezji lwowskiej, a w świątyni znajdował się magazyn. Po pożarze, około 1842 r. rozpoczęto restaurację kościoła i zmieniono tytuł kościoła na Oczyszczenia NMP – Matki Bożej Gromnicznej. W tym też czasie, tuż obok, wzniesiono pałac dla łacińskich metropolitów lwowskich. Od połowy XIX w. świątynia Matki Bożej Gromnicznej była kościołem seminaryjnym⁴.

---

⁴ Projekt kościoła Matki Bożej Gromnicznej został sporządzony przez nadwornego Władysława IV i Jana Kazimierza Wazów – Jana Bąbystę Gisleńego. Warto podkreślić podobieństwo kościoła Matki Bożej Gromnicznej we Lwowie do rzymskiej świątyni pw. św. Zuzanny Carla Madeny, której fasada z kolei była wzorowana na kościele Matki Bożej z Loreto. Około 1688 r. rzeźbiarz królewski Andrzej Szwaner wykonał figury św. Józefa i św. Teresy z Awila. W 1842 r. przeprowadzono gruntowną restaurację wnętrza świątynnego umieszczając tam obrazy wydatnego malarza Alojzego Rejchar-

Z relacji historyka, Jurij Smirnowa, wynika, że „w 1939 roku nowa władza radziecka przekazała część zabudowań seminarium rzymskokatolickiego i kaplicę z freskami Rosena lwowskiemu Instytutowi Medycznemu. Kościół Matki Boskiej Gromnicznej pozostawał czynną świątynią tak podczas okupacji radzieckiej (1939-1941), jak i niemieckiej (1941-1944). Dopiero w 1946 r., po wyjeździe ze Lwowa abpa E. Baziaka, kościół zamknięto. Cały zespół zabudowań seminarium wraz z kościołem przekazano do dyspozycji Armii Radzieckiej. W 1975 r. pałac arcybiskupi, kościół i gmachy seminaryjne przekazano Obwodowemu Urzędowi Jakości, Metrologii i Standaryzacji. W kościele postanowiono zorganizować stałą wystawę jakości produkcji lwowskich przedsiębiorstw, która miała demonstrować doświadczenia wprowadzenia na tych przedsiębiorstwach, tzw. *Lwowskiego systemu zarządzania jakością produkcji*” [Smirnow 2014, 19-28]⁵.

W czasach niepodległej Ukrainy władza przez wiele lat nie mogła zdecydować się, co zrobić z kościołem. Dlatego w latach 1991-1999 zorganizowano tam różne wystawy i hurtową sprzedaż mebli, zaś kaplice i oratorium przeznaczono na biura firm handlowych i wystawowych [Smirnow 2014, 19-28].

Dnia 6 stycznia 1991 r. papież Jan Paweł II odrodził działalność archidiecezji lwowskiej⁶. Z relacji bpa M. Buczka wynika, że pierwszy powojen-

---

na. Dziełu budowy pałacu arcybiskupiego przy tej świątyni patronował abp Franciszek Pisztek. Pracami projektowymi nad rezydencją biskupią zajął się architekt Jan Salzmann [Kaczorowski 1990, 56-59; *Архитектурно-художественные памятники XIII-XV веков, «Искусство» Ленинградское Отделение 1975, 112-13*].

⁵ „W kościele rozebrano wszystkie trzy ołtarze. Część rzeźb ołtarzowych przekazano do magazynów Lwowskiej Galerii Obrazów. (...) Część obrazów przekazano do Muzeum Historii Ateizmu i Religii. Puste pomieszczenie świątyni pomalowano w różne odcienie kolorów różowego i czerwonego” [Smirnow 2014, 19-28].

W archiwum lwowskiej kurii metropolitalnej znajduje się pisemna relacja (maszynopis) Janiny Zamojskiej z dnia 5 lipca 1994 r. Według niej, na podstawie przekazu otrzymanego od o. Rafała Kiernickiego „(...) w czasie przekazywania przez władze sowieckie Kościoła seminaryjnego na Dom Jakości, zgłosił się do katedry Pan Roman Figol zajęty przy pracach przystosowywania kościoła na użytek Domu jakości z propozycją, aby katedra zabrała szczątki pochowanych w podziemiach kościoła seminaryjnego biskupów (F. Pisztek – zm. 1846, Ł. Baraniecki – zm. 1858, F. Wierzchlejski – zm. 1884 r., S. Morawski – zm. 1900). Zabrane kości z rozwalonych trumien zebrano i pochowano w podziemiach lwowskiej katedry”. Niżej widnieje odręcznie dopisany rok – 1972. Pod nim zaś istnieje odręcznie dopisany tekst następującej treści: „Informację tę potwierdza Ksiądz Biskup Rafał Kiernicki, dodał, że kości zostały złożone w środkowym grobowcu sąsiadującym z grobowcem ks. bp. Twardowskiego”. Poniżej znajduje się podpis bp. R. Kiernickiego.

⁶ „Latis decretis a Congregatione pro Episcopis, Ioannes Paulus Pp. II, per Apostolicas sub plumbo Litteras, iis quae sequuntur Ecclesiis sacros Praesules praefecit, videli-

ny arcybiskup łaciński Lwowa, M. Jaworski, w tymże roku zwrócił się do władz państwowych o zwrot katolikom łacińskim lwowskich świątyń, niesprawiedliwie zagarniętych. W związku z tym, zostały złożone do władz państwowych odpowiednie pisma z prośbą o zwrot kościoła Matki Bożej Gromnicznej. Jednak władze przez wiele lat nie reagowały. W tymże czasie grekokatolicy⁷ postanowili przejąć dom biskupi na kurię patriarszą. Jednak to się im nie udało, gdyż budynek ten bezpośrednio zależał od władz w Moskwie, a nieco później od władz w Kijowie, czyli nie od władz lwowskich. Jeśli władze lwowskie mogłyby decydować w powyższej kwestii, to należałoby przypuszczać, że zamysł grekokatolików powiódłby się. Ponieważ władze lwowskie nic nie mogły zrobić z budynkiem kurii biskupiej, to postanowiono oddać kościół seminaryjny, jako punkt zaczepienia i pretekst, aby potem wszystko przekazać grekokatolikom. Kościół Matki Bożej Gromnicznej przekazano grekokatolikom w 1999 r.⁸

Po tym jak arcybiskupi M. Jaworski i L. Huzar zostali kardynałami – 21 lutego 2001 r. – i w związku z przygotowaniem wizyty papieża Jana Pawła II na Ukrainę, która odbyła się w dniach 23-27 czerwca 2001 r., władze państwowe zadeklarowały, że w ciągu pięciu lat przekażą lwowskiej archidiecezji pałac biskupi przy ul. Wynnyczenka 32. Wobec powyższych wydarzeń, kard. Jaworski ponownie poprosił o zwrot kościoła Matki Bożej Gromnicznej archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. W odpowiedzi, władze miasta stwierdziły, że kościół jest własnością wspólnoty Kościoła grekokatolickiego i to z nią w tym zakresie należy się porozumiewać. Wobec tego kard. Jaworski zwrócił się z prośbą do kard. Huzara o oddanie seminaryjnej świątyni i o umożliwienie odprawiania tam Mszy Św. W zamian strona łacińska nie zgłaszała żadnych roszczeń wobec kościoła św. Kazimierza, znajdującego się obok, przy ul. Krywonosowa, do którego grekokatolicy mogliby przenieść swoją parafię z kościoła Matki Bożej Gromnicznej. Tak też się stało. Grekokatolicki zakon studytów przejął ten kościół, przystosowano go do sprawowania liturgii we wschodnim obrządku oraz urządzono w nim muzeum sztuki cerkiewnej. Jednakże, wbrew ustaleniom hierarchów, kard. Jaworskiego i kard. Huzara, nie zwrócono ła-

---

cet: die 16 Ianuarii 1991. Archiepiscopi Ecclesiae Leopolitanae Latinorum Exc.mum P. D. Marianum Jaworski, hactenus Episcopum titolarem Lambaesianum et Administratorem Apostolicum eiusdem archidioecesis”. Congregatio pro Episcopis, *Provisio ecclesiarum* (16.01.1991), AAS 83 (1991), s. 244.

⁷ Kościół katolicki obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, który na Ukrainie nazywa się „Ukraińska Grekokatolicka Cerkiew” [dalej cyt.: UGKC].

⁸ Wywiad autora przeprowadzony z bp. M. Buczkiem w dniu 21.03.2016 r.

cinnikom ich dawnej świątyni – kościoła Matki Bożej Gromnicznej i sprawa ta tkwi w martwym punkcie do dnia dzisiejszego⁹. Sytuację tę należy odczytać jako wyraz złej woli, zarówno ze strony administracji Lwowa, jak również przedstawiciele hierarchii Kościoła grekokatolickiego, bo według zaświadczenia Centralnego Państwowego Historycznego Archiwum Ukrainy m. Lwów z dnia 22 października 2012 r. (nr 01-31/357), zarówno kościół Matki Bożej Gromnicznej, jak i budynki seminaryjne (poklasztorne), które znajdują się pod adresem ul. Wynnyczenka 30 i 31 (dawna ul. Czarnieckiego 30), bez żadnej wątpliwości były własnością archidiecezji lwowskiej¹⁰. W 2009 r. postanowiono przekazać katolikom łacińskim jedynie kaplicę seminaryjną i oratorium – budynki obok kościoła [Smirnow 2014, 19-28].

2. STARANIA KATOLIKÓW ŁACIŃSKICH NAD ODZYSKANIEM KOŚCIOŁA MATKI BOŻEJ GROMNICZNEJ W OKRESIE NIEPODLEGŁEJ UKRAINY

Za zgodą kard. Huzara, co jest pewnym przejawem dobrej woli, w dniu 2 lutego 2002 r. katolicy łacińscy zaczęli odprawiać w kościele Matki Bożej Gromnicznej Msze Św., dzieląc kościół wraz ze wspólnotą grekokatolicką. Sytuacja ta trwa do dnia dzisiejszego. Oczywiście nie odbywa się to bez napięć i katolicy łacińscy doświadczali wiele przykrości w tym zakresie.

Wobec powyższego, hierarchowie Kościoła grekokatolickiego twierdzą, że są chętni do oddania kościoła łacinnikom, ale świątynia znajduje się we władaniu wspólnoty wiernych i tutaj okazują się bezradni, bo ci nie chcą ustąpić. Jednak hierarcha grekokatolicki wspiera w swych działaniach uporczywe przetrzymywanie kościoła Matki Bożej Gromnicznej przez wspólnotę wiernych, ponieważ jest do nich wydelegowany kapłan, zaś na stronach internetowych Kościoła grekokatolickiego we Lwowie znajduje się informacja, że przy tej świątyni istnieje parafia, w związku z czym należy wnioskować, że biskup grekokatolicki świadomie dokonał kanonicznego erygowania parafii¹¹.

---

⁹ Tamże.

¹⁰ Архівна довідка, № 01-31/3577, від 22.10.2012 р., Центральний Державний Історичний Архів України, м. Львів.

¹¹ Adres grekokatolickiej parafii podany na stronie internetowej UGCC: вул. Винниченка, 30а, м. Львів, 79008, тел. (032) 279-72-08. Адміністратор: о. Сичак Володимир, Сотрудник: о. Ковальчук Ігор, <http://www.ugcc.lviv.ua/about/structure/>

W celu nadania całej sprawie bardziej poważnego charakteru powołano komisję dwustronną. Dla naświetlenia złożoności problematyki zostaną syntetycznie przedstawione relacje, jak dotąd, z trzech odbytych spotkań tej komisji.

W dniu 27 grudnia 2014 r. miało miejsce pierwsze spotkanie zespołów powołanych przez abp. grekokatolickiego lwowskiego Igora Woźniaka i abp. metropolity lwowskiego obrządku łacińskiego Mieczysława Mokrzyckiego. W spotkaniu tym uczestniczyli ze strony grekokatolickiej bp Wenedykt Aleksijczuk – bp pomocniczy archieparchii lwowskiej UGKC, kapłan (osoby, którego nie określono) i prawnik (którym prawdopodobnie była przedstawicielka lwowskiej rady miejskiej). Natomiast ze strony Kościoła łacińskiego byli obecni: ks. Józef Pawliczek – wikariusz generalny, ks. dr Michał Bajcar – prawnik kanonista i ks. Aleksander Kusyj – notariusz kurii. Rezultatem tego spotkania była propozycja bp. Wenedykta, aby wypracować „mapę drogową” w celu poszukiwań rozwiązania tej kwestii. Natomiast niemożliwość przekazania świątyni hierarcha wyjaśnił tym, że wierzni byli pod wpływem prawosławia w czasach sowieckich. To zaś sprawa, że nie liczą się ze swoją hierarchią i uważają się za rządców parafii¹². W powyższej wypowiedzi reprezentantów Kościoła grekokatolickiego można dopatrywać chęci osiągnięcia pozytywnego wyniku dla łacinników w załatwieniu tej sprawy.

Do drugiego spotkania komisji doszło 21 kwietnia 2014 r. Wówczas bp Wenedykt poinformował, że abp Woźniak napisał list do wspólnoty, która aktualnie włada kościołem, aby świątynia została zwrócona łacinnikom. Przyznał także, że kościół nie jest im koniecznie potrzebny, bo w pobliżu znajdują się jeszcze trzy inne grekokatolickie świątynie. Stwierdził także, że upór wspólnoty władającej kościołem wynika z prywatnych ambicji¹³.

Trzecie i ostatnie spotkanie komisji odbyło się dnia 12 maja 2015 r. Ze strony UGKC uczestniczyli w nim: bp Wenedykt, o. Roman Szafran – synceł do spraw duchowieństwa i kapłańskich rodzin oraz diakon Włodzimierz Czaban – notariusz kurii archieparchii lwowskiej, Halina Pająkiewicz – kierownik wydziału prawniczego lwowskiej rady miejskiej oraz dwóch przedstawicieli wspólnoty parafialnej Matki Bożej Gromnicznej

---

Стрітєння Господа Нашого Ісуса Христа [dostęp: 29.07.2016]; Адміністратор: о. Кожушко Ярослав, <http://velychlviv.com/galytskyj-protopresviterat/> [dostęp: 29.07.2016].

¹² Notatka z dnia 27.12.2014 r., w: Archiwum kurii archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego [dalej cyt.: Arch.K.].

¹³ Notatka z dnia 21.04.2015 r., w: Arch.K.

wraz z ich proboszczem. Stronę rzymskokatolicką reprezentowali: ks. J. Pawliczek, ks. A. Kusyj i ks. Władysław Grymski – kanclerz kurii. Prawnik lwowskiej rady miejskiej zapewniła obecnych, że administracji miasta zależy na załagodzeniu konfliktu między dwiema wspólnotami. Ze swej strony zaproponowała, aby strony konfliktu opracowały „mapę drogową”, która będzie zawierała kolejność działań w załagodzeniu tej sprawy. Zaś głowa komitetu grekokatolickiej wspólnoty parafialnej, która przetrzymuje kościół – pan Igor – wyraził oburzenie w związku z użyciem słowa „konflikt stron”, ponieważ – jego zdaniem – nie istnieje konflikt, lecz problem przekazania świątyni. Stwierdził także, że strona rzymskokatolicka obraża ich wspólnotę parafialną poprzez publikowanie na portalach internetowych artykułów nagłaśniających tę sprawę. Następnie stwierdził, że nie ma żadnych racji, aby ich stuosobowa grekokatolicka wspólnota przekazała świątynię na rzecz wspólnoty trzydziestoosobowej (łacińskiej). Zaś o. R. Szafran poprosił, aby grekokatolicka wspólnota parafii uczyniła wszystko, co jest niezbędne do przekazania świątyni historycznemu właścicielowi, czyli łacinnikom. Zaznaczył również, że w tej sprawie trzeba patrzeć szerzej i przypomnieć kwestię oddania kościoła w Przemyślu pod katedrę oraz przekazania budynków kurii oraz seminarium grekokatolikom w Polsce. Dodał również, że grekokatolicy nie wykorzystują przekazanych im budynków dla własnych potrzeb, ale mają możliwość wynajmowania ich. Zachęcił także do podobnego gestu grekokatolików, tj. do przekazania świątyni Matki Bożej Gromnicznej we Lwowie łacinnikom. Przekazanie takie byłoby znakiem jedności. Ks. J. Pawliczek zauważył, że przekazanie świątyni nie pozbawi wspólnoty grekokatolickiej opieki duszpasterskiej, ponieważ w pobliżu znajdują się kościoły św. Kazimierza (były kościół SS. Szarytek), Św. Michała Archanioła (były kościół OO. Karmelitów) oraz kościół Bożego Ciała (były kościół OO. Dominikanów). Jednakże zapewnienia takie spowodowały tylko oburzenie ze strony przewodniczącego komitetu wspólnoty parafialnej UGKC, który zapytał: „Dlaczego mamy oddać? Z jakiej racji? Kiedy oddawano świątynie we Lwowie, to brali protestanci oraz prawosławni moskiewskiego patriarchatu i my też wzięli”. Dodał też, że ich, wiernych, obrażają wypowiedzi abp. Mokrzyckiego, który mówi o „zagrabianiu kościołów przez cerkiew grekokatolicką”, oraz że ta „sprawa zostanie przekazana papieżowi”. W nawiązaniu do powyższego zarzutu ks. Kusyj zaznaczył, że będąc rektorem (dla wiernych rzymskokatolickich) w kościele Matki Bożej Gromnicznej niejednokrotnie został „nauczony pokory” przez parafian UGKC. Podobne doświadczenia miał poprzednik – ks.

Aleksander Biszko. Wówczas zastępca przewodniczącego wspólnoty parafialnej UGKC zapytał: „dlaczego nam tyle świątyń, jeżeli wiernych jest mało?”. Do tego zarzutu ustosunkował się ks. W. Grymski i zaznaczył, że „w chwili obecnej dostrzegamy wielki dynamizm rozwoju Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie”. W niektórych miejscowościach buduje się nowe świątynie i liczba wiernych stale wzrasta, bo ciągle przychodzą osoby poszukujące Boga i pragnące należeć do Kościoła łacińskiego; także jest przekonany, że również wspólnota rzymskokatolicka w kościele Matki Bożej Gromnicznej już wzrosła i nadal będzie wzrastała. Zaś ks. Pawliczek zaznaczył, że akt przekazania będzie pięknym gestem braterstwa¹⁴.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że przedstawiciele wspólnoty wiernych grekokatolików, którzy uporcezywie przetrzymują sporną świątynię wykazują typową antypatię do łacinników, którzy w dużej mierze mają korzenie polskie. Jest to wpływ ukraińskiego nacjonalizmu m.in. o antypolskim zabarwieniu, zwłaszcza zaś na zachodzie Ukrainy – szczególnie w kwestiach zwrotu mienia kościelnego historycznym i prawowitym właścicielom, którego przedstawiciele wnoszą hasło: „Polakom nic nie oddamy”¹⁵.

3. PRAWNE ASPEKTY SPRAWY PRZEJĘCIA KOŚCIOŁA MATKI BOŻEJ GROMNICZNEJ PRZEZ GREKOKATOLIKÓW WEDŁUG PRAWODAWSTWA PAŃSTWOWEGO

Po tym, jak w 1991 r. papież Jan Paweł II reaktywował działalność archidiecezji lwowskiej, ignorując to wydarzenie – władze lwowskie na podstawie rozporządzenia przedstawiciela prezydenta Ukrainy w obwodzie lwowskim (nr 759 z dnia 13 listopada 1992 r.), zarejestrowały statuty wspólnoty religijnej UGKC pod adresem, który należy do kościoła Matki

¹⁴ Notatka z dnia 12.05.2015 r., w: Arch.K.

¹⁵ W powyższej kwestii warto zapoznać się z opiniami hierarchów Kościoła katolickiego obydwu obrządków, które w języku polskim dostępne są na stronach internetowych, np.: zob.: K. Tomasik, M. Preciszewski, *Abp Szewczuk: Chodzi o naszą i waszą wolność!* [wywiad z abp. S. Szewczukiem, 13.06.2015], <https://ekai.pl/wydarzenia/wywiad/x89938/abp-szewczuk-chodzi-o-nasza-i-wasza-wolnosc/> [dostęp: 30.07.2016]; zob.: M. Jacukiewicz, *Boimy się aby nie było III wojny światowej* [wywiad z abp. M. Mokrzyckim, 10.03.2015], <http://www.deon.pl/religia/wiara-i-spoleczenstwo/art,992,boimy-sie-aby-nie-bylo-iii-wojny-swiatowej.html> [dostęp: 30.07.2016] oraz J. Jarosińska, *Grekokatolicy przejęli bezprawnie nasze świątynie* [relacja z pobytu w KUL abp. M. Mokrzyckiego, 09.05.2016], <http://lublin.gosc.pl/doc/3144943.Wiekszosc-naszch-swiatyn-przejal-bezprawnie-Kosciol> [dostęp: 1.08.2016].

Bożej Gromnicznej (ul. Wynnyczenka 30a, rejon łyczakowski, Lwów)¹⁶. W tymże rozporządzeniu zobowiązano lwowską radę miejską do przekazania omawianego kościoła na własność i nieodpłatnie, ale pod zmienionym wezwaniem – Стітєння Господнього (Ofiarowania Pańskiego). Natomiast w dniu 26 marca 1998 r. dokonano aktu przekazania tego kościoła (przy ul. Wynnyczenka 30a) wspólnocie religijnej Ofiarowania Pańskiego zarejestrowanej pod tym samym adresem we Lwowie. Na podstawie powyższego i opinii prawniczej adwokata M. Małaniuka wynika, że właścicielem legalnym i formalnym spornej świątyni jest wspólnota religijna Ukraińskiego Kościoła grekokatolickiego, która została ponownie przerejestrowana (dostosowano statut do nowego ustawodawstwa) w dniu 20 grudnia 2002 r.¹⁷ Od tej pory, na podstawie art. 41 Konstytucji Ukrainy¹⁸ i art. 346 Kodeksu prawa cywilnego¹⁹, wspomniana wspólnota religijna posiada niepodważal-

---

¹⁶ Na podstawie art. 14 ukraińskiej ustawy o wolności sumienia i organizacjach religijnych z 1991 r., wniosek o rejestrację statutów organizacji religijnej składają jej założyciele, którzy są obywatelami Ukrainy po ukończeniu 18 roku życia, w liczbie nie mniejszej niż 10 osób. Zob. Закон України *Про свободу совісті та релігійні організації*, „Відомості Верховної Ради УРСР” 1991, № 25, ст. 283, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12> [dostęp: 5.08.2016].

¹⁷ Świadectwo prawa własności nr Г 00582, które zostało zarejestrowane we lwowskim obwodowym biurze technicznej inwentaryzacji (ЛОБТІ, nr 2039).

¹⁸ Ст 41. „Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі”. Конституція України, „Відомості Верховної Ради України” 1996, № 30, ст. 141, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> [dostęp: 1.08.2016].

¹⁹ Ст. 321. „Непорушність права власності

1. Право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні.

2. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

ne prawo do własności wobec tego kościoła. Dlatego też, jako właściciel, jest ona prawnym decydem co do rozporządzania i przekazywania kościoła Ofiarowania Pańskiego²⁰.

W tej sytuacji, na podstawie art. 41 Konstytucji Ukrainy i art. 346 Kodeksu prawa cywilnego, wspólnota wiernych UGKC, która znajduje się w posiadaniu kościoła Matki Bożej Gromnicznej i nie wykazuje dobrej woli przekazania go historycznemu właścicielowi, tj. łacińskiej archidiecezji lwowskiej, pozostaje jedynie droga sądowa zmierzająca do przywrócenia dawnego prawa własności.

W tym kontekście należy zauważyć, że w skorumpowanym ukraińskim systemie sądowym, Kościół rzymskokatolicki ma nikłe możliwości na triumf historycznej sprawiedliwości, gdyż powiązania przedstawicieli sądownictwa i władzy uniemożliwiają podobne starania wobec innych świątyń i budowli, o których zwrot walczą łacinnicy na drodze sądowej²¹.

Jednak w analizowanej sprawie prawdopodobnie doszło do popełnienia błędu formalno-prawnego przez organy administracji rejonu halickiego lwowskiej rady miejskiej, ponieważ z rozporządzenia przedstawiciela prezydenta w obwodzie lwowskim (nr 759 z dnia 13 listopada 1992 r.) wyrażnie wynika, aby przekazania tego kościoła dokonała lwowska rada miejska, a nie zaś jej rejonowy oddział. Stąd też zachodzi wątpliwość, czy wobec powyższego nie da się sądowo udowodnić, że kościół Ofiarowania Pańskiego został bezprawnie przekazany wspólnocie religijnej Ukraińskiego Kościoła grekokatolickiego?

Według interpretacji lwowskiej władzy administracyjnej art. 17 ustawy o wolności sumienia i organizacjach religijnych z 1991 r., w kwestii prze-

---

3. Примусове відчуження об'єктів права власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього та повного відшкодування їх вартості, крім випадків, встановлених частиною другою статті 353 цього Кодексу". Цивільний Кодекс України, „Відомості Верховної Ради України” 2003, № 40-44, ст. 356), <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page> [dostęp: 1.08.2016].

²⁰ Zob. kopia opinii adwokata M. Małaniuka, data nieczytelna, Lwów, w: Arch.K.

²¹ We Lwowie wspólnoty parafialne wiernych Kościoła rzymskokatolickiego przebrały procesy w ukraińskich sądach gospodarczych dotyczące uznania ich historycznego prawa własności wobec kościoła Św. Marii Magdaleny (zob. Decyzja Najwyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy z dnia 8 marca 2015 r., nr sprawy 51/42, www.reyestr.court.gov.ua/Review/43223631 [dostęp: 3.08.2016]) oraz domu parafialnego przy kościele Św. Antoniego (zob. Decyzja Najwyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy z dnia 29 września 2014 r., nr sprawy 62/68, <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39470341> [dostęp: 3.08.2016]).

kazywania sakralnych budowli preferencje mają zarejestrowane organizacje religijne. Wspólnota rzymskokatolicka, która mogłaby prawnie претендовать do prawa własności wobec kościoła Matki Bożej Gromnicznej dopiero w tym roku wystąpiła o rejestrację w odpowiednich organach państwowej administracji. Według logiki lokalnej administracji, to działanie mogłoby zostać podjęte znacznie wcześniej, aby starania wspólnoty rzymskokatolickiej były bardziej skuteczne prawnie. Ustawodawca nie precyzuje definitywnie, jakiego typu mają to być organizacje religijne, aby można zgodnie z prawem dokonać zwrotu ich historycznego mienia. Zgodnie z art. 7 tej ustawy, za religijne organizacje uważa się następujące: wspólnoty religijne, organy i ośrodki zarządzania, klasztory, bractwa religijne, stowarzyszenia misyjne (misje), religijne zakłady naukowe, również stowarzyszenia, składające się z wyżej wymienionych organizacji religijnych²².

Wobec powyższego, brak rejestracji rzymskokatolickiej wspólnoty wyznaniowej wcale nie wykluczył prawnej możliwości zwrotu kościoła do archidiecezji lwowskiej, która posiada osobowość prawną od 30 października 1991 r.²³ i – w rozumieniu wspomnianej ustawy – jest odpowiednikiem centrum lub ośrodkiem zarządzania religijnej organizacji, której można byłoby oddać świątynię Matki Bożej Gromnicznej. Należy więc stwierdzić, że nie chciano tej świątyni przekazać Kościołowi rzymskokatolickiemu z innych niż prawne względów.

4. PRAWNO-MORALNA OCENA SPORU WOKÓŁ KOŚCIOŁA MATKI BOŻEJ GROMNICZNEJ

Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym, władza państwowa powinna była oddać kościół katolikom łacińskim, ponieważ jednym z pierwszych aktów normatywnych prezydenta L. Krawczuka był dekret z dnia 4 marca 1992 r. o działaniach co do zwrotu mienia sakralnego organizacjom religijnym²⁴ oraz rozporządzenie z dnia 22 czerwca 1994 r. o zwrocie organiza-

---

²² Ст. 7. „Релігійними організаціями в Україні є релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з вищезазначених релігійних організацій. Релігійні об'єднання представляються своїми центрами (управліннями)».

²³ Статут Архієпископії Львівської Латинського Обрябу від 3.10.1991 р., Arch.K.

²⁴ Указ Президента України «Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культового майна» від 04.03.1992 р., № 125, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/125/92> [dostęp: 3.08.2016].

cjon religijnym mienia sakralnego²⁵, które były aktami wykonawczymi do ustawy o wolności sumienia i organizacjach religijnych z 1991 r. Kolejnym aktem normatywnym w tej materii był dekret tegoż prezydenta z 21 marca 2002 r. o natychmiastowych działaniach dotyczących ostatecznego rozwiązania negatywnych skutków polityki totalitarnej byłego ZSRR dotyczącej religii, jak również przywrócenie odebranych praw kościołom i organizacjom religijnym²⁶. Zgodnie z punktem 4 dekretu: „Zaleca się organom samorządowym władzy wykonawczej działania na rzecz przywrócenia odebranych praw kościołom i organizacjom religijnym, m.in. zwrotów dawnych gmachów kościelnych, majątku kościelnego (w tym zabudowań), które używane są niezgodnie z przeznaczeniem i są własnością władz komunalnych”²⁷. Istniejące we Lwowie dawne kościoły rzymskokatolickie (około 30), zostały przekazane wiernym Kościołów: greckokatolickiego i prawosławnego, oraz przedstawicielom innych wyznań. Wspólnota rzymskokatolicka nie otrzymała jednakże ani jednego z nich. Aktualnie we Lwowie czynnych jest 5 kościołów rzymskokatolickich, z czego dwa funkcjonowały w okresie ZSRR (katedra i kościół św. Antoniego), 3 nowe zostały wybudowane w ostatnich latach (kościół w dzielnicach Zboiska, Rzęsna i na Sichowie).

Res clamat ad dominum – rzecz zabrana zawsze chce wrócić do swego właściciela – mawiał Owidiusz. Jest to również zasada chrześcijańskiej moralności, która opiera się na prawie naturalnym oraz Bożym pozytywnym – Dekalogu. Zaś siódme przykazanie Dekalogu brzmi „nie kradnij” (Mt 19,18), „Nie będziesz kradł” (Pwt 5,19)²⁸. Zatem „Siódme przykazanie zabrania zabierania lub zatrzymywania niesłusznie dobra bliźniego i wy-

²⁵ Розпорядженням Президента України «Про повернення релігійним організаціям культового майна» від 22.06.1994 р. № 54/94-рп., <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/53/94-рп> [dostęp: 3.08.2016].

²⁶ Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігії та відновлення порушених прав церков і релігійних організацій» від 21.03.2002 р., № 279, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/279/2002> [dostęp: 4.08.2016].

²⁷ [Пункт] 4. „Рекомендувати органам місцевого самоврядування вжити заходів з відновлення порушених прав церков і релігійних організацій, зокрема щодо повернення їм колишніх культових будівель, іншого церковного майна (в тому числі приміщень), що перебувають у комунальній власності і використовуються не за призначенням”.

²⁸ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, wydanie piąte Biblii Tysiąclecia na nowo opracowane i poprawione, Pallottinum, Poznań 2003.

rzędzania bliźniemu krzywdy w jakikolwiek sposób dotyczącej jego dóbr”²⁹. W szerszym znaczeniu, zgodnie z moralnością chrześcijańską, oznacza to zakaz wchodzenia w posiadanie rzeczy wbrew woli jej właściciela, a także zwrot dóbr zagarniętych niesprawiedliwie historycznym i prawowitym właścicielom.

Według kan. 22 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.³⁰, „ustawy państwowe, do których odsyła prawo kościelne, należy zachowywać w prawie kanonicznym, na ile nie są przeciwne prawu Bożemu i o ile prawo kanoniczne czego innego nie zastrzega”. Zaś w analizowanej kwestii – zgodnie z prawodawstwem ukraińskim – nic nie stoi na przeszkodzie, aby kościół Matki Bożej Gromnicznej został zwrócony jednemu legalnemu i historycznemu właścicielowi – archidiecezji lwowskiej. Należy także podkreślić, że zachodzi tutaj ciągłość istnienia kanonicznie erygowanego lwowskiego seminarium duchownego jako osoby prawnej, gdyż osoba prawna jest ze swej natury wieczysta i wygasa wówczas, jeśli zostanie zgodnie z prawem przez kompetentną władzę zniesiona, lub nie działa przez okres stu lat (kan. 120 § 1 KPK/83). Przy tym warto zaznaczyć, że według kan. 1354 § 3 i 1357 § 4 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.³¹, prawo erygowania seminarium było zastrzeżone jedynie Stolicy Apostolskiej. Wobec powyższego należy stwierdzić, że świątynia Matki Bożej Gromnicznej była kościołem seminaryjnym do 1939 r. i na gruncie prawa kanonicznego pozostaje nim nadal.

PODSUMOWANIE

Podsumowując należy przypomnieć, że w czasie niepodległej Ukrainy z lwowskich świątyń pozostały te, których nie odebrali nawet komuniści. Na czym więc ma polegać odcięcie się obecnej władzy od ideologii komunistycznej w kwestii poszanowania historycznego prawa własności wobec wspólnot religijnych? Posługując się terminologią zawartą w polskim Ko-

---

²⁹ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1997; tekst polski w: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 1994, nr 2401 i 2450.

³⁰ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

³¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.

deksie karnym, można by stwierdzić, że władze państwowe dokonały przestępstwa paserstwa, które „polega na nabyciu rzeczy uzyskanej za pomocą czynu zabronionego (najczęściej kradzieży), lub udzieleniu innej osobie pomocy do jej zbycia, albo na przyjęciu tej rzeczy lub pomocy w jej ukryciu” (zob. art. 291 § 1)³².

Ukraina walczy dziś o swoje terytoria, które zostały wielce niesprawiedliwie zaanektowane przez sąsiednie państwo. Czy wobec tego, jeśli Kościół rzymskokatolicki pragnie zwrotu swojej własności w demokratycznym państwie, gdzie powinno być poszanowane m.in. prawo własności, to czyni coś niestosownego? Niesprawiedliwy upór ukraińskich władz państwowych na wszystkich szczeblach administracji w powyższej kwestii ma znamiona dyskryminacji na tle etnicznym i wyznaniowym – ostracyzm Kościoła rzymskokatolickiego.

Odwołując się do bolesnej historii grekokatolików na Ukrainie, którzy uważają synod lwowski z 1946 r.³³ za głęboko krzywdzący, bo m.in. odebrano im świątynie i przekazano Kościołowi prawosławnemu, należy zapytać, czy wobec tego aktualne posiadanie przez nich świątyń łacińskich, gdy wierni rzymskokatolicyce domagają się zwrotu tylko niektórych z nich, jest uczciwe i sprawiedliwe? Przecież złota reguła brzmi: nie czyn drugiemu, co tobie niemiłe; a w ujęciu pozytywnym i Chrystusowym – „Co byście chcieli, żeby wam ludzie czynili, i wy im czyńcie” (Mt 7,12).

Zgodnie z prawem kanonicznym, archidiecezja lwowska jest jedynym prawowitym właścicielem kościoła Matki Bożej Gromnicznej, a zwrot tej świątyni jest zadośćuczynieniem za wyrządzoną krzywdę (zob. kan. 128 KPK/83). Natomiast w przypadku uporczywego przetrzymywania świą-

---

³² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz. U. z 2016 r., poz. 1137 z późn. zm. Ukraiński Kodeks Kryminalny w art. 198 nie jest tak precyzyjny, co do określenia paserstwa. Ustawodawca jednak stanowi w nim o zawładnięciu rzeczą w sposób przestępczy. Zob. Ст. 198. „Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом”, Кримінальний Кодекс України, „Відомості Верховної Ради України (ВВР)” 2001, № 25-26, ст.131, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page> [dostęp: 4.08.2016].

³³ «Planowe i podstępne zwołanie „pseudosoboru lwowskiego” w marcu 1946 r. miało stać się zatem jedynie swego rodzaju przykryciem bezprawnej działalności władzy radzieckiej, której celem była likwidacja UGCC, ale przeprowadzona w taki sposób, aby wszyscy sądzili, że UGCC [UGKC] sam siebie zlikwidował. Analizując ponadto materiały odnoszące się do tematyki likwidacji UGCC na Ukrainie, nasuwa się wniosek, że wszelkie prześladowania były odgórnie sterowane przez władze radzieckie, kierujące się ideologią komunistyczną. I wreszcie czasy rządów radzieckich na Ukrainie charakteryzowały się bezwzględny prześladowaniem zwłaszcza Kościoła katolickiego» [Kordonski 2015, 289].

tyni, celem naprawienia wyrządzonej szkody, zgodnie art. 158 konstytucji *Pastor Bonus*³⁴ i kan. 331 KPK/83, archidiecezji lwowskiej przysługuje prawo odwołania się do Stolicy Apostolskiej.

BIBLIOGRAFIA

Catechismus Catholicae Ecclesiae, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1997; tekst polski w: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 1994.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, wydanie piąte Biblii Tysiąclecia na nowo opracowane i poprawione, Pallottinum, Poznań 2003.

Źródła prawa

Архівна довідка, № 01-31/3577, від 22.10.2012 р., Центральний Державний Історичний Архів України, м. Львів.

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.

Codex Iuris Canonici auctoritate Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.

Congregatio pro Episcopis, Provisio ecclesiarum (16.01.1991), AAS 83 (1991), s. 244.

Dekret Prezvdenta Ukrainy z dnia 4 marca 1992 r. o działaniach co do zwrotu mienia sakralnego organizacjom religijnym; Указ Президента України «Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культового майна» від 04.03.1992 р., № 125, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/125/92> [dostęp: 3.08.2016].

Dekret Prezvdenta Ukrainy z dnia 21 marca 2002 r. o natvchmiastowvch działaniach dotvczacvch ostatecznego rozviazania negatyvnyvch skutkóv polityki totalitarnej byłego ZSRR dotyczacej religii, jak również przywrócenie odebranych praw kościołom i organizacjom religijnym; Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігії та відновлення порушених прав церков і релігійних організацій» від 21.03.2002 р., № 279, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/279/2002> [dostęp: 4.08.2016].

---

³⁴ Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor Bonus* (28.06.1988), AAS 80 (1988), s. 841-912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 217-57.

- Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor Bonus* (28.06.1988), AAS 80 (1988), s. 841-912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 217-57.
- Kodeks cywilny Ukrainy; Цивільний Кодекс України. „Відомості Верховної Ради України” 2003, № 40-44, ст. 356), <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page> [dostęp: 1.08.2016].
- Kodeks kryminalny Ukrainy; Кримінальний Кодекс України, „Відомості Верховної Ради України (ВВР)” 2001, № 25-26, ст.131, <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page> [dostęp: 4.08.2016].
- Konstytucja Ukrainy; Конституція України. „Відомості Верховної Ради України” 1996, № 30, ст. 141, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> [dostęp: 1.08.2016].
- Rozporządzenie Prezvdenta Ukrainy z dnia 22 czerwca 1994 r. o zwrocie organizacjom religijnym mienia sakralnego; Розпорядженням Президента України «Про повернення релігійним організаціям культового майна» від 22.06.1994 р. № 54/94-рп., <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/53/94-рп> [dostęp: 3.08.2016].
- Statuty archidiecezji lwowskiej; Статут Архидієцезії Львівської Латинського Обрябу від 3.10.1991 р., Archiwum kurii archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego.
- Świadectwo prawa własności nr Г 00582, które zostało zarejestrowane we lwowskim obwodowym biurze technicznej inwentaryzacji (ЛЮБТІ, nr 2039).
- Ustawa Ukrainy z 1991 r. o wolności sumienia i organizacjach religijnych; Закон України Про свободу совісті та релігійні організації, „Відомості Верховної Ради УРСР” 1991, № 25, ст. 283, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12> [dostęp: 5.08.2016].
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz. U. z 2016 r., poz. 1137 z późn. zm.

Orzecznictwo

- Decyzja Najwyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy z dnia 29 września 2014 r., nr sprawy 62/68, <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39470341> [dostęp: 3.08.2016].
- Decyzja Najwyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy z dnia 8 marca 2015 r., nr sprawy 51/42, www.reyestr.court.gov.ua/Review/43223631 [dostęp: 3.08.2016].

Literatura

- Schematismus Archidioecesis Leopoliensis ritus latini*. 1939. Leopoli.
- „Arhitekturno-chudozhestvennyye pamyatniki XIII-XX vekov.” 1975. «Iskustvo» *Leningradskoye Otdeleniye* 112-13.
- Jacukiewicz, Marta. 2015. „Boimy się aby nie było III wojny światowej [wywiad z abp. M. Mokrzyckim, 10.03.2015].” <http://www.deon.pl/religia/wiara-i-spoleszczenstwo/art,992,boimy-sie-aby-nie-bylo-iii-wojny-swiatowej.html> [dostęp: 30.07.2016].

- Jarosińska, Justyna. 2016. „Greckokatolicy przejęli bezprawnie nasze świątynie [relacja z pobytu w KUL abp. M. Mokrzyckiego, 09.05.2016].” <http://lublin.gosc.pl/doc/3144943.Wiekszosc-naszych-swiatyn-przejal-bezprawnie-Kosciol> [dostęp: 1.08.2016].
- Kaczorowski, Bartłomiej. 1990. *Zabytki starego Lwowa*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza.
- Kordonski, Roman. 2015. „Likwidacja Kościoła grekokatolickiego w latach 1939-1946 na Ukrainie.” *Studia Warmińskie* 52:281-90.
- Łepkowski, Wojciech, red. 2002. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*. Wyd. 2. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Mokrzycki, Mieczysław. 2016. „Archidiecezja lwowska. XXV lat wolności, demokracji i dyskryminacji.” <http://niedziela.pl/arttykul/22275/Lublin-inauguracja-Institutu-Pamieci> [dostęp: 29.07.2016].
- Skorupka, Stanisław, Halina Auderska, i Zofia Łempicka, red. 1974. *Mały słownik języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Smirnow, Jurij. 2014. „Kościół Matki Boskiej Gromnicznej.” *Kurier Galicyjski* 14-15 (210-211): 19-28.
- Tomasik, Krzysztof i Marcin Preciszewski. 2015. „Abp Szewczuk: Chodzi o naszą i waszą wolność! [wywiad z abp. S. Szewczukiem, 13.06.2015].” <https://ekai.pl/wydarzenia/wywiad/x89938/abp-szewczuk-chodzi-o-nasza-i-wasza-wolnosc/> [dostęp: 30.07.2016].

Kościół Matki Bożej Gromnicznej – świątynia zaanektowana?

Streszczenie

Kościół Matki Bożej Gromnicznej został zbudowany w XVII w. Do 1946 r. świątynia należała do archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. Po uzyskaniu niepodległości Państwa ukraińskiego i wznowieniu struktur Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie rozpoczęto starania o zwrot kościoła prawowitemu i historycznemu właścicielowi. Jednak władze miasta, wrogo nastawione wobec katolików łacińskich, ze względu na ich polskie korzenie, świątynię złośliwie przekazały na własność wspólnocie Kościoła grekokatolickiego. Po stronie hierarchów grekokatolickich istnieje dobra wola, aby kościół ten został zwrócony Kościołowi łacińskiemu na Ukrainie. Jednak według ustawodawstwa ukraińskiego, to zarejestrowana wspólnota wiernych jest decydującym w tej kwestii, ponieważ jest aktualnie prawnym właścicielem kościoła. Gdyby można było oczekiwać od hierarchów grekokatolickich bardziej zdecydowanej postawy i działań, a zarazem wykluczyć polityczną niechęć władz lwowskich wobec Kościoła rzymskokatolickiego, to istnieją możliwości na drodze prawnej (nawet przy braku reform państwowych w kulejącym ukraińskim systemie sędziowskim) na triumf sprawiedliwości – uznanie prawa własności rzymskokatolickiej archidiecezji lwowskiej do kościoła Matki Bożej Gromnicznej we Lwowie.

Słowa kluczowe: Kościół rzymskokatolicki na Ukrainie, zwrot świątyń i mienia kościelnego, prawo majątkowe, dyskryminacja na tle etnicznym i wyznaniowym

Church of Our Lady of Candles – Temple Annexed?

S u m m a r y

Church of Our Lady of Candles was built in the seventeenth century. Until 1946 this temple belonged Lviv Archdiocese of the Latin rite. After independence Ukrainian state and the resumption of the structures of the Roman Catholic Church in Ukraine began efforts to return the church to its rightful historical owner – Lviv archdiocese. However, the city government hostile to the Catholics of Latin – because they have Polish roots – mentioned temple mischievously transferred ownership of the community of the Greek Catholic Church. From the Greek Catholic hierarchy is the good will that the church was returned to the Latin Church in Ukraine. But according to the Ukrainian legislation, the registered community of the faithful it is the decision-maker on this issue, because it is now the legal owner of the church. If could have been expect from a Greek Catholic hierarchy more decisive stance and activities and to exclude political reluctance authorities of Lviv to the Roman Catholic Church, there are possibilities for the legal (even in the absence of state reforms in the lame Ukrainian judicial system) for the triumph of justice – the recognition of property rights of the Roman Catholic Archdiocese of Lviv to the Church of Our Lady of Candles in Lviv.

Key words: Roman Catholic Church in Ukraine, the return of churches and ecclesiastical property, property rights, discrimination against ethnic and religious

Information about Author: REV. STANISŁAW KAWA OFMCONV, Ph.D. – lecturer of canon law in Theological Institute St. Joseph Bilczewski in Lviv; Lychakivska 49a str., Lviv 79010, Ukraine; e-mail: stankava@gmail.com